

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

27

ל"ג ז' - י"א

כר תשא (תשכ"ח)

א. ז ומשה יקה את האהל ונטה לו... וקרא לו "אהל מועד"
והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד
ח והיה כצאת משה אל האהל יקומו

השנה

רש"י	רשב"ם	ראב"ע
ז: ד"ה יקה את האהל: לשון הוה הוא. לוקח אהל ובוטחו מחוץ למחנה... ד"ה וקרא לו: והיה קורא לו. ד"ה יצא אל אהל מועד: כמו יוצא... ח: ד"ה והיה: לשון הוה. ד"ה יקומו כל העם: עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם.	ד"ה יקה: לקח. _____	ד"ה יקה: עתיד תחת עבר, על דרך "יעשו עגל בחורב" (תהלים קו)
	_____	_____
	_____	_____

הסבר למה אין רשב"ם וראב"ע מסבירים גם את צורת העתיד של "יצא"
"והיה", "יקומו", האם מפני שהם מסכימים עם רש"י בפעלים אלה
(ומדוע באלה יסכימו?) או מפני שהם מסתמכים על פירושם את
הבשוא הראשון "יקח" או מסבה אחרת?

ב. י"א ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו

אבן כספי סירת כסף:

אמנם אמרו - "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים" אינו סותר לדבר יהיה
בזכר עוז בתורה... לכן מבואר כי אפשר שידבר איש על דרך משל עם
רעהו פנים אל פנים, רצוני: פניו נגד פניו, אבל המדבר עמו לא יראה
המדבר, כי מחיצה ביניהם, אם גסה או דקה, עד שיהיה אפשר להניע דקות
המחיצה עד שיביט את תמונתו, כמעט (איוב ד' ט"ז) "תמונה לגג עיני",
לא שיבדיל פרטי הכרת הפרצוף.
ויותר רחוק מזה (דברים ה' ד') "פנים בפנים דבר ה' עמכם", כי
מחיצות רבות או מחיצה עבה מאוד היתה ביניהם, רצוני: בין ה' ובין הקהל.

1. הסבר את המסומן בקו. מהו הדבר בתורה שאליו יכוון?
2. מהי הראייה מן הכתוב שדבור "פנים בפנים" אינו מסמל אותה
קרבה בלתי אמצעית (או כמעט בלתי אמצעית) כבסוי דבור
"פנים אל פנים"?

ג. י"א...ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל.

עקדת יצחק שער נ"ג:

... ואפשר שירמוז גם כן אל מה שאמר המורה בתחילת ספר המדע
(הלכות יסודי התורה) מאחת ממדרגות נבואתו של משה והוא, כי מיד
שדבר ה' אתו פנים אל פנים, מיד שב אל המחנה, שלא נתבטלו כוחותיו
הגשמיים, כמו שיקרה לשאר הנביאים; ויאמר, כי יהושע לא הגיע לאותה
מעלה, כי בשעה ששורה עליו הנבואה, אין לו כח לזוז מתוך האהל לשוב
אל עיני המחנה.
ואולי שגם אל זה כווננו חז"ל באומרם (בבא בתרא ע"ה ע"א) "פני משה
כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה. וזקנים שבדור אמרו: אוי לאותה
בושה."

כי גוף החמה מדרכו להיות מאיר וזורח תמיד משני צדדיו, וכן היה
משה מאיר מן הצד האחד אפילו בשעה שהיה מאיר וזורח מן הצד השני.
אמנם פני הלבנה מדרכה להיות תמיד מאירה מן הצד האחד, וחשוכה מן
הצד השני אשר כנגדו וכן היה יהושע...
וזקנים שבדור אמרו "אוי לאותה בושה!" שאם ליהושע כן - להם לא
כל שכן!

הסבר מה המסומל - לפי דבריו - בשיבה למחנה ומה מסומל
בישיבה בתוך האהל ובמה רואה בעל העקדה את גדולתו של משה
המסופרת לנו כאן?

ד. מדברי המדרש

1. י"א: ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו.
שמות רבה מ"ה (ב'):
אמר לו הקב"ה למשה: "לא כך התבנית עמך, כשיהיו פניך כעוסות - יהיו פני מרצין את פני; וכשיהיה פני כעוסות - יהיו פניך מרצין את פני?!" חזר בך והכנס למחנה, שנאמר "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים".
א (א) מפרשי המדרש מהרז"ו, מירקין מפרשים מדרש זה בעזרת הפסוקים איכה ד' ט"ז; ויקרא כ' ה'; - במדבר ו' כ"ה-כ"ו; תהלים מ"ט ט"ז.
מה איפוא המובן הניתן במדרש זה ל"פנים אל פנים"?
א (ב) כיצד נדרש פסוק זה בדברי המדרש הנ"ל מבחינה תחבירית?
2. י"א ... ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון בער לא ימיש מתוך האהל.
שמות רבה מ"ד (ד'):
"והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם עומדין מכאן ומכאן ומכבדין אותו, שנ' "ונצברו איש פתח אהליו והביטו אחרי משה". מה היו אומרים: "אשרי יולדתו, מה רואה בו". "והיה כבא משה האהלה ירד עמוד" כיון שהיו ישראל רואין עמוד הענן היו יודעים שהשכינה בגלית על משה "וקם כל העם והשתחוּ איש פתח אהליו". אמר לו הקב"ה: "שוב אל המחנה". אמר לו: "איני חוזר!" אמר לו: "אם אין אתה חוזר - הרי יהושע! הרי יודע שהוא באהל".
משל למטרונה שכעסה על בת המלך ויצאה חוץ לפלטרין, והיתה יתומה אחת מתגולת עמה בפלטרין של מלך. אמר לה (המלך למטרונה): "חזרי למקומך!" ולא בקשה. אמר לה: "אם אין את חוזרת, הרי יודעת שאותה יתומה נתונה בפלטרין". כך הקב"ה למשה: "שוב אל המחנה! אם לא - יהושע בתוך האהל".
א (א) על איזו פליאה בפסוקינו מבוסס מדרש זה?
ב (ב) על אלו מקומות בתורה מתבסס המדרש בשימו בפני משה את התשובה: "איני חוזר"?

ה. שאלות ודיוקים ברש"י:

- 1 ח ד"ה כצאת משה את המחנה:
ללכת אל האהל.
 - 2 ט ד"ה ודבר עם משה:
כמו ומדבר עם משה.
תרגומו ומתמלל עם משה
שהוא כבוד השכינה, כמו
(במדבר ז' פ"ט) "וישמע את הקול מדבר אלי".
כשהוא קורא "מדבר"
פתרונו: הקול מדבר בינו
לבין עצמו, וההדיוס שומע
מאליו. וכשהוא קורא "מדבר"
משמע שהמלך מדבר עם ההדיוס.
 - 3 י ד"ה והשתחוּ: לשכינה.
 - 4 י"א ד"ה ושב אל המחנה: לאחר
שנדבר עמו היה שב משה אל
המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד...
 - 5 י"א ד"ה ושב אל המחנה:
תרגומו: ותאיב למשריתא, לפי
שהוא לשון הרהור וכן כל הענין:
"וראו כל העם" - וחזן;
"ונצברו" - וקיימו; "והביטו" -
ומסתכלים. "והשתחוּ" - הסגידו.
ומדרש: ודבר ה' אל משה שישב
אל המחנה. אמר לו: "אני בכעס
ואתה בכעס, אם כן מי יקרבת?"
- מה קשה לו? השוה את דבריו בפסוקים הבאים: בר' כ"ד י"ח ד"ה ותורד כדה על ידה. בר' י"ט ב' ד"ה סורו נא אל בית עבדכם. בר' ל"ח י"ב ד"ה ויעל על גוזזי צאנו.
- א (א) נקד את שבע מלות "מדבר" שבדברי רש"י אלה. (שים לב: אין נקודם בכל שבע הפעמים אחד!) עיין גם יחזקאל ב' ב'.
ב (ב) למה יכון רש"י באמרו שהוא "כבוד השכינה"?
ג (ג) בעל באר יצחק מקשה:
וצאנו לבאר עור מה שקפיד רש"י ז"ל לבאר הענין הזה רק כאן בפסוקים הללו, וכבר בא הפעל הזה אצל השם ית' בספר זה בפרשות הקודמות "וידבר ה' אל משה" פעמים רבות. וכן בספר בראשית הזכיר כמה פעמים דבורי ה' לאבות ולאדם ונח, ומדוע אחר רש"י זה הדבור עד כה? והיה לו לבאר זה בתחילת זכרון פעל הדבור בתורה אצל ה' ית'!
- מה קשה לו?
א א מה קשה לו בפסוקנו?
(שים לב לכך שמישב הוא בדבריו שני קשיים!)
- א (א) מה ראה רש"י לשוב ולפרש אותו ד"ה שנית?
ב (ב) מה ההבדל בין פשוטו לבין מדרשו בפרוש הדקדוקי של "ושב" (הן של הפעל, הן של הוי"ו)?